

ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در حوزه نظامی

امیر گمنام^۱*

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۳/۱۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در حوزه نظامی است که با روش توصیفی و رویکرد آمیخته انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، تمامی اسناد و مدارک، منابع و سوابق موجود در نیروی زمینی ارتش ج.ا. ایران و قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق است. این مقاله به این سؤال پاسخ می‌دهد که عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در حوزه نظامی چگونه بوده است؟ نتایج این تحقیق گویای این واقعیت است که این قرارگاه با استفاده از یگان‌های زیرمجموعه خود در مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری، با به‌کارگیری عملیات تازش هوایی و استفاده از پهپاد، ایجاد مواضع سد کننده و افزایش کمین و گشتی توانسته است عملکرد مطلوب و مناسبی از خود در مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری نشان دهد، همچنین در حوزه مراقبت از مرز، با توجه به عدم تناسب استعدادهای نظامی و عرض مناطق مرزی شرق کشور توانسته از امکانات و تجهیزات الکترونیک و هوشمند، اتاق‌های پایش و مانیتورینگ شبانه‌روزی و بهره‌گیری از نظام‌های دیده‌بانی یکپارچه با رعایت اصول دیده‌بانی و استقرار دیده‌بان‌های ماهر و آموزش دیده، در مناطق حساس و پاسگاه‌های مهم در نوار مرزی سبب بهبود مراقبت از مرز گردد. نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها نیز بیانگر این واقعیت است که ۸۵٪ افراد جامعه نمونه معتقدند که عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر؛ مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری و مراقبت مرز، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در سطح خیلی خوب و خوب بوده است.

واژگان کلیدی

ارزیابی عملکرد، تأسیسات مرزی، امنیت مرز

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: amyrgmnam4@gmail.com

مقدمه

بدون شک امنیت از ضروری‌ترین نیازهای فرد، گروه، جامعه و هر ملتی است که بدون آن ادامه حیات مشکل خواهد بود. امنیت در لغت به معنای در امان بودن، ایمنی، آرامش و آسودگی است (عمید، ۱۳۶۲: ۲۵)؛ یعنی اینکه افراد جامعه نسبت به سلامت جان، مال، قوانین، معیشت، تمامیت ارضی، اقتدار ملی و... به‌طور نسبی اطمینان خاطر داشته باشند و با فراق بال و آسودگی خاطر در اندیشه تأمین معیشت و در نهایت سازندگی کشور باشند. اهمیت وجود امنیت در هر جامعه تا آنجاست که مقام معظم رهبری و فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در خصوص آن در مراسم دانش‌آموختگی دانشگاه افسری علوم انتظامی در سال ۱۳۹۶ می‌فرمایند:

«آنچه مهم است، توجه به اهمیت مسئولیت حفظ امنیت و نظم در کشور است. امنیت در شمار نعمت‌های درجه اول پروردگار است. اگر امنیت در کشوری وجود داشت، امکان پیشرفت علمی، پیشرفت عملی، پیشرفت اخلاقی و پیشرفت انسانی در آن کشور وجود خواهد داشت، اما اگر امنیت نبود هیچ‌کدام از این‌ها امکان‌پذیر نیست یا بسیار دشوار است.»

بنابراین امنیت یکی از اساسی‌ترین مفاهیم حوزه سیاست و روابط بین‌الملل است. امنیت نیاز بنیادین و هدف اولیه و اساسی تک‌تک انسان‌ها در جامعه و دولت‌ها در عرصه بین‌المللی است. امروزه تمامی دستاوردها و موفقیت‌های کشور در سایه امنیت پایدار محقق شده و امنیت شاخص مهمی برای پیشرفت و توسعه هر کشور و جامعه‌ای محسوب می‌شود. امنیت یک کشور، عبارت است از این‌که کشور در معرض خطر قرار نگرفته و آزاد از هرگونه تهدید و یا ترس از خطر باشد. گستره مرزی در چهارگوشه کشور و وجود کشورهای پرتنش در محیط پیرامونی و همسایگی ایران، تأمین امنیت برای مرزهای کشور را با تهدیدات و چالش‌های متنوعی روبرو کرده است. بدون تردید باید پذیرفت که حفظ امنیت و مواجهه درست با این چالش‌ها در محیطی که پیرامون آن دریای موجی از تلاطم و ناامنی قرار دارد کار دشواری است. نیروهای نظامی در هر کشور به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر قدرت ملی نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای در امنیت کشورها دارند بنابراین در صورتی‌که یک کشور در مقایسه با رقبای از قدرت نظامی بالاتری برخوردار باشد، مسلماً در رسیدن به اهداف کشور و حفظ استقلال، حاکمیت ملی و تمامیت

ارضی موفق‌تر است. بر همین مبنا منطقه شرق کشور و استان‌های خراسان رضوی و جنوبی با حضور و انتقال گروه‌های تکفیری- تارشگری داعش توسط کشورهای فرا منطقه‌ای به افغانستان و نابسامانی سیاسی و ناتوانی دولت افغانستان در ایجاد نظم و ثبات تأثیرات سوئی بر امنیت جمهوری اسلامی ایران خواهد گذاشت؛ بنابراین نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران با محوریت قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق با تمام توان و استفاده حداکثری از منابع موجود مسئولیت ایجاد امنیت در مرزهای شرقی کشور و حفاظت از جان مردم، حفظ استقلال و تمامیت ارضی را در برابر اقدامات تروریستی مورد حمایت بیگانگان، عهده‌دار شده است؛ بنابراین هدف از انجام این تحقیق ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور از زمان استقرار در مرز تا پایان سال ۱۳۹۹ در یک بازه ۳۰ ماهه می‌باشد.

مبانی نظری

پیشینه‌های تحقیق

مرز و سرزمین، اغلب عامل مناظره و فرسایش امنیت در روابط بین‌المللی بوده، به‌ویژه در غرب آسیا، جایی که نه تنها بسیاری از قضایای سرزمینی و مرزی حل‌نشده، بلکه همچنین پیدایش ملت‌های تازه بر منازعه‌های سرزمینی و مرزی افزوده است. مرز، محدوده مشخصی است که جداکننده دو واحد سیاسی از یکدیگر است و این خط به‌عنوان یک مانع عمل کرده و به‌صورت یک سطح در فضا و زیرزمین نیز کشیده می‌شود. مرز عامل تشخیص و جدایی یک واحد متشکل سیاسی با یک کشور از دیگر واحدهای مجاور آن است و همچنین مرز به‌عنوان خطی در نظر گرفته شده که دو کشور را از یکدیگر جدا می‌کند. «پیتر تیلور» در تعریف مرز گفته است: مرز مفهومی از بیرون به درون است و خط مشخصی است که جدایی را نشان می‌دهد، همچنین «مارتین گلاسنر» نیز در خصوص مرز گفته است: در واقع مرز یک خط نیست، بلکه یک سطح است، یک سطح عمودی است که از طریق فضا، خاک و زیرزمین دولت‌های همسایه را برش می‌دهد. این سطح در روی زمین به‌صورت یک خط به نظر می‌رسد (اخباری، ۱۳۸۹: ۵).

امنیت بنیادی‌ترین نیاز هر جامعه و مهم‌ترین عامل دوام زندگی اجتماعی است هر کشور محیط امنیت خود را در عرصه جهانی، منطقه‌ای و داخلی بر اساس اهداف، منافع، ارزش‌های اساسی و

میزان قدرت آن تعریف می‌نماید. درک صحیح از محیط امنیتی و ساختار قدرت و رقابت موجود در آن بیشترین تأثیر را بر شکل سیاست‌های امنیتی هر کشور دارد و این ذهنیت و رویکرد نسبت به مباحث امنیتی در تصمیم‌سازی و عملکرد نظام سیاسی و تدوین استراتژی امنیت ملی مؤثر است (زحمتی، ۱۳۹۹: ۹). امام علی (ع) راهکارهای دستیابی به امنیت را در موارد زیر می‌داند:

✓ تشکیل حکومت: در اسلام تشکیل حکومت ضرورتی انکارناپذیر به شمار می‌رود و رسول گرامی اسلام، حضرت محمد (ص) در اولین فرصتی که در مدینه برای ایشان فراهم شد به تشکیل حکومت اقدام کرد و همین امر زمینه‌های رشد فرهنگی و تمدنی را در آینده به وجود آورد. از دیدگاه امام علی (ع) تشکیل حکومت در حقیقت به منظور اصلاح جامعه و امنیت بخشی صورت می‌پذیرد. در پرتو تشکیل حکومت و امنیتی که از این طریق به دست می‌آید قوانین و مقررات اسلامی اجرا می‌شود.

✓ تلاش برای دستیابی به وحدت: امنیت یکی از اصول اساسی در رشد فرهنگی و تمدنی است که در سایه وحدت به دست می‌آید. همه محققان و نظریه‌پردازان تاریخ و تمدن بر این نکته اتفاق نظر دارند که وجود امنیت در جهت رشد فرهنگی و تمدنی، یکی از مقدمات و زمینه‌های حتمی و ضروری است و بدون وجود امنیت هیچ پیشرفتی در این زمینه حاصل نخواهد شد. از طرفی یکی از پایه‌های اساسی کسب امنیت، وحدت و همدلی میان قشرهای جامعه است که مهم‌ترین پیامد آن ثبات و پرهیز از جنگ و چالش و تفرقه است.

✓ کسب تجهیزات نظامی: اهمیت فراوان آوردن ابزار جنگی و سلاح‌های متناسب با هر عصر و زمانی بر کسی پوشیده نیست. توجه به سیره امام علی (ع) نشان می‌دهد آن حضرت به منظور مقابله با دشمنانی که امنیت جامعه اسلامی را به خطر انداخته بودند به فراهم کردن تجهیزات نظامی توجه داشتند، در واقع ابزار جنگی و تجهیزات علاوه بر این که موجبات بازدارندگی از حملات دشمن و به تعبیری امنیت را فراهم می‌آورد، هنگام بروز درگیری و جنگ نیز کمک شایانی به نیروها برای غلبه بر دشمن می‌کند.

✓ وجود نیروهای نظامی: وجود نیروهای نظامی در هر جامعه برای ایجاد امنیت و نظم امری ضروری و بایسته است به عبارت دیگر باید نیروهایی در جامعه وجود داشته باشند تا آمادگی

کاملی برای مقابله با دشمنان خارجی داشته باشند تا بتوانند امنیت را تضمین کند. آن حضرت وجود نیروهای نظامی را برای حکومت از آن جهت ضروری می‌داند که با کمک این نیرو می‌توان دشمنان دین و متجاوزان را سرکوب و بدین ترتیب عدالت و امنیت را در جامعه بر پا کرد و عزت و سربلندی را برای جامعه اسلامی و مسلمانان به ارمغان آورد، همچنین امام علی (ع) نیز در نامه ۴۶ نهج البلاغه یکی از وظایف نیروهای نظامی را تأمین امنیت مرزی دانسته است، به طوری که در این نامه برای مالک اشتر نوشته‌اند: تأمین امنیت مرزهای که در معرض خطر حمله دشمن قرار دارد با کمک نیروهای نظامی امکان‌پذیر است، پس یکی از مهم‌ترین کارکردهای نیروهای نظامی در راستای کسب امنیت ملی نبرد با دشمنان است (حاجی‌زاده، ۱۳۹۶).

امنیت حالت فراغ نسبی از تهدید یا حمله یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله است. امنیت از ضروری‌ترین نیازهای یک جامعه است و ابعاد امنیت نیز تلاشی برای فهم بهتر مفهوم امنیت است که این ابعاد امروزه شامل موارد زیر است:

۱- امنیت اقتصادی، ۲- امنیت اجتماعی، ۳- امنیت فرهنگی، ۴- امنیت سیاسی، ۵- امنیت اطلاعات

۶- امنیت قضایی، ۷- امنیت ملی، ۸- امنیت نظامی

این مقاله عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت نظامی مرزهای شرقی کشور با مؤلفه‌های مراقبت مرز و مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری از زمان استقرار در مرز تا پایان سال ۱۳۹۹ را در یک بازه ۳۰ ماهه مورد ارزیابی قرار داده که اکنون به تشریح آن پرداخته می‌شود. بعد نظامی امنیت قدیمی‌ترین و بارزترین بعد آن به شمار می‌رود و از هر مؤلفه دیگری نزدیک‌تر و سریع‌تر به ذهن خطور می‌کند. در بررسی بعد نظامی امنیت، تأکید بر مسئله حفاظت مستقیم فیزیکی از قلمرو دولت و ساکنان آن فراتر رفته است و برای رسیدن به امنیت نظامی، کسب و توسعه عوامل و مؤلفه‌های قدرت نظامی برتر در ابعاد محسوس، نامحسوس و برتر ساز نسبت به رقیبان ضروری است به طوری که امروزه حراست از مرزهای ملی، جهت امنیت یک کشور حیاتی است. در این راستا کشوری می‌تواند از امنیت نظامی برخوردار باشد که بدون وارد شدن

در جنگ، بتواند منافع حیاتی خود را حفظ کند و چنانچه به جنگ هم مبادرت ورزید، قادر باشد منافع حیاتی خود را تأمین نماید (ده‌مرد، ۱۳۹۵: ۴۲).

مراقبت مرز

بدیهی است که هر کشوری دارای نگرانی‌های امنیتی از ناحیه سایر کشورها است، به طوری که می‌خواهد همه‌چیز را در مورد وضعیت آن‌ها بداند و از این اطلاعات در جهت حفاظت خود نهایت بهره را ببرد. ژرنال و متفکر نظامی چینی «سن تزو» در کتاب هنر جنگ خود می‌گوید: اگر دشمنی را بشناسی و خود را هم بشناسی لازم نیست از نتیجه صد نبرد، بترسی و چنانچه خود را بشناسی، اما دشمن را نشناسی برای هر پیروزی که به دست می‌آوری یک شکست هم تحمل خواهی کرد و اگر نه خود را بشناسی و نه دشمن را، در هر نبردی از دشمن شکست خواهی خورد؛ بنابراین برای افزایش ایمنی و امنیت در مرزها، جمع‌آوری اطلاعات از طریق شناسایی با استفاده از ابزارهای گوناگون از جمله تصویربرداری و انجام عملیات دیده‌بانی و تجسسی توسط تجهیزات جدید به راحتی امکان‌پذیر است (معمار زاده، ۱۳۹۸). داشتن مرزهای مطمئن و امن از مؤلفه‌های قدرت هر کشور به شمار می‌آید، در این راستا کشورها برای دستیابی به این مهم به صورت‌های مختلف، از جمله توسعه و به‌روز کردن زیرساخت‌ها و تکنولوژی‌های کنترل و مراقبت مرزی خود، سعی در اعمال قدرت به صورت کامل در مناطق مرزی و جلوگیری از ورود افراد غیرمجاز و بروز چالش‌ها به داخل کشور تلاش می‌کنند که در این راستا کنترل و مراقبت مرزهای کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. توسعه پایدار کشور هنگامی تحقق می‌یابد که از مرزهای کشور مراقبت شود (قاسمی، ۱۳۹۵). تردیدی نیست که داشتن مرزهای مطمئن و کنترل‌شده باعث افزایش اعتبار جهانی می‌شود و نشانه قدرت و ثبات سیاسی حکومت و امنیت کشور است که در لوای این موقعیت، اعتماد و اعتبار بین‌المللی افزایش می‌یابد و سرمایه‌های خارجی برای فعالیت‌های تجاری و اقتصادی و عمرانی جلب می‌شود. از نظر نظامی حضور مؤثر و قدرتمند نیروهای نظامی و مرزبان در مرزهای کشور، تصور و تفکر تجاوز را از مخیله همسایگان و سایر دولت‌های تجاوزگر بیرون می‌کند و در نتیجه، از جنگ و درگیری جلوگیری

می‌کند و باعث صلح پایدار می‌شود که در این راستا از نیروی انسانی برای مراقبت مرز به شرح زیر استفاده می‌کنند (معمار زاده، ۱۳۹۸).

- انجام دیده‌بانی
- اجرای ردیابی و رد زنی

۷ دیده‌بانی

طرز پاییدن یک منطقه را دیده‌بانی گویند. کارکنانی که در حال دیده‌بانی هستند، باید مدام مراقب اطراف باشند بدون اینکه خود را در معرض دید قرار دهند. این کارخواه برای تیراندازی به موقع به دشمن باشد و خواه برای مطلع کردن فرمانده از محل و اعمال دشمن ضرورت دارد. همچنین محل استقرار دیده‌بان باید شرایط حداکثر میدان دید، پوشش و اختفاء، دور بودن از نقاط مشخص و زمینه تاریک را داشته باشد. برای انجام دیده‌بانی، پس از استقرار در محل دیده‌بانی، در دو مرحله اقدام به دیدبانی می‌کنیم:

- اجرای کاوش کلی و سریع از نظر هدف‌های مشخص، رنگ‌های غیرطبیعی، تغییر منظرها و حرکات موجود در منطقه
- سپس تمام منطقه را باید به شکل مداوم پایید. پاییدن از نزدیک‌ترین زمین و از جلو به عقب انجام می‌شود.

۷ ردیابی و رد زنی

یکی دیگر از اقداماتی که در امر مراقبت مرز انجام می‌گیرد، ردیابی و رد زنی است. این وظیفه معمولاً هنگام گشت زنی و گاهی در موارد دیگر، از قبیل تعقیب و گریز، کشف جرم، جمع‌آوری ادله اثبات جرم، کشف و آزادسازی رویدادها انجام می‌شود. در ضمن یکی از روش‌های متداول و نیز اقدامات مهم مراقبت مرز آگاهی از تردها و تجاوزهای مرزی است که توسط گشتی‌ها به عمل می‌آید. منظور از ردیابی و رد زنی عبارت است از:

- ۱) کسب آگاهی از رویدادها
- ۲) حرکت و جابجایی‌ها و درنهایت کشف جرم و تعقیب و شناسایی و دستگیری مجرم.

❖ سامانه‌های مراقبت الکترونیکی

✓ سامانه‌های شنود مخابرات: سامانه شنود در ساختار جنگ الکترونیک، یکی از تجهیزات شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات مخابراتی به منظور شناسایی سیگنال است. در واقع یکی از ارزان‌ترین، ساده‌ترین، بهترین و مطمئن‌ترین روش‌های جمع‌آوری اطلاعات از نیروی دشمن، قاچاقچیان و... بهره‌برداری از دستگاه شنود است. سوابق تاریخی و گزارش‌های عملیات نبردهای امروزی همواره مؤید این امر بوده که شنود مکالمه سوژه‌ها نقش سرنوشت‌ساز در نتایج عملیات ایفا کرده است. عوامل بسیاری در عملکرد بهینه سامانه‌های شنود مؤثر هستند که این عوامل عبارت‌اند از:

- ویژگی‌های محل استقرار سامانه

- مشخصات فنی سامانه شنود

- امکانات و قابلیت‌های سامانه شنود

✓ سامانه جهت‌یاب: سامانه‌های جهت‌یاب در ساختار جنگ الکترونیک یکی از تجهیزات شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات مخابراتی در شناسایی سیگنال هستند. تشخیص جهت انتشار سیگنال‌های دریافتی، یکی از نیازهای عملیات جنگ الکترونیک است. با مشخص شدن جهت انتشار فرکانس رادیویی، انجام عملیات اختلال مسیر خواهد شد. علاوه بر آن جهت‌یابی فرکانس ارتباطی سوژه‌ها، کمک مؤثری به عملیات تعقیب و گریز می‌کند. عوامل بسیاری در عملکرد بهینه سامانه جهت‌یاب مؤثرند مانند ویژگی‌های محل استقرار سامانه و مشخصات فنی جهت‌یاب (رستمی، ۱۳۹۷: ۵۹).

✓ سنسور: سنسور اولین لایه در سیستم‌های نوین مراقبت از مرز است که معمولاً کاشته می‌شوند و عبارت‌اند از: سنسورهای لرزشی و سنسورهای مغناطیسی. درجه حساسیت این سنسورها قابل تنظیم است. عمر باتری یک سنسور بسته به شرایط آب و هوایی و تعداد دفعاتی که فعال شده، متغیر است. از آنجایی که سنسورها قابلیت تشخیص قبور و مرور غیرقانونی و نیروهای خودی را ندارند، از دوربین جهت تشخیص استفاده می‌شود. سنسورها انواع مختلفی دارند؛ گروهی از این سنسورها قادر به شناسایی عبور و مرور افراد و وسایل نقلیه با سرعت دو تا ۲۰۰۰ متر بر دقیقه

و محدوده پوششی ۱۰ تا ۵۰۰ متر می‌باشند. این سنسورها همراه یک آنتن کوچک در زیرزمین کاشته می‌شوند. نوع دیگری از سنسورها قادر به شناسایی عبور و مرور افراد با برد حداکثر ۶ متر با زاویه ۶۰ درجه می‌باشند. سنسورهای دیگری نیز برای شناسایی صوت‌هایی که فرکانس آن‌ها زیر صوت است به کار می‌روند و گروهی قادر به تشخیص اشیا متحرک فلزی می‌باشند.

✓ رادارها: رادار، سامانه‌ای الکترومغناطیسی است که برای تشخیص و تعیین موقعیت هدف به کار می‌رود. امواج رادیویی و الکترومغناطیس، قابلیت انعکاس و بازتاب دارند و رادار بر اساس همین خاصیت ساده وجود آمده است. این دستگاه بر اساس شکل موج خاصی به طرف هدف و تجزیه و تحلیل بازتاب آن عمل می‌کند. ساده‌ترین رادارها از یک فرستنده و یک گیرنده رادیویی به وجود آمده است. رادار به منظور توسعه توانایی حس‌های چندگانه انسانی برای مشاهده محیط اطراف، به‌ویژه حس بصری، به کار گرفته شده است. رادار نمی‌تواند جزئیات را مانند چشم بررسی کند یا رنگ اجسام را مثل چشم تشخیص دهد. بلکه با رادار می‌توان درون محیطی را که برای چشم غیرقابل نفوذ است، دید، مانند تاریکی، باران، برف، غبار و غیره؛ اما مهم‌ترین مزیت رادار، توانایی آن در تعیین فاصله یا حدود هدف است. امواج رادار چیزی است که در تمام اطراف ما وجود دارد، اگرچه دیده نمی‌شود؛ بنابراین رادار وسیله‌ای است که با بهره گرفتن از امواج رادیویی، موقعیت قرار گرفتن یک جسم را نسبت به نقطه‌ای مشخص معلوم می‌کند و از آنجاکه رادار به جای امواج نوری، از امواج رادیویی استفاده می‌کند، در شب نیز قابل استفاده است. یکی از نمونه رادارهای مورد استفاده، رادار رازیت است، رادار رازیت رادار کنترل میدان نبرد با برد ۲۵ ناتی‌کال مایل است که در فرکانس ا کار می‌کند. رادار رازیت دارای ویژگی‌هایی نظیر اطمینان‌پذیری بالا، مقاومت مناسب در برابر اختلال‌های الکترونیکی و توان کشف هدف دارد. این رادار، راداری کنترلی است که به مدد نسبت سیگنال به نویز بسیار بالا، توانایی کشف هدف‌های هوایی، کشتی‌ها و ادوات زرهی سنگین در صحنه نبرد را دارد. رادار رازیت، نوعی رادار مراقبت زمینی است که برد ۴۰ کیلومتر و توانایی کشف اهداف متحرک را در انواع شرایط آب و هوایی دارد. این رادار، علاوه بر اهداف زمینی، توانایی کشف بالگرد را تا ارتفاع ۳۰۰ متری دارد. این‌گونه رادارها در محیط باز و صحرائی، حتی جنبنده‌ای مثل سگ را هم پیدا می‌کنند. هر

پاسگاه مرزبانی مستقر در مرز مجهز به یک رادار رازیت جهت مراقبت از مرز است (ذوالفقاری، ۱۳۹۶).

✓ پهپاد: پهپاد محصول ویژه قرن ما است. دامنه وسیعی در عملکرد و طبیعت تغییرپذیر در شیوه به‌کارگیری آن، از ویژگی‌های کلیدی توسعه صنعت پهپاد در قرن بیستم است و بی‌تردید باید با نگاهی منطقی به زیرساخت‌های فناوری و دفاعی، به تکامل خود ادامه دهد. پهپاد یا هواپیمای بدون سرنشین وسیله‌ای پرنده‌ای است که کنترل آن بدون استفاده از انسان در درون آن انجام می‌شود. اولین مزیت استفاده از پهپاد، کاهش خطر جانی برای خلبان، خصوصاً در مأموریت‌های نظامی است. قیمت تمام‌شده پهپادها در مقایسه با هواپیماهای سرنشین دار با مأموریت‌های مشابه نیز کمتر است، از دیگر مزایای پهپادها می‌توان به قابلیت پنهان‌کاری بیشتر به دلیل ابعاد کوچک‌تر، امکان استفاده از طرح‌های غیرمتعارف در ظاهر به دلیل نبود سرنشین، قابلیت استفاده در شرایط دشوار و خطرناک و مناطق آلوده به گازهای شیمیایی خطرناک، توانایی حمل بار بیشتر به نسبت سوخت مصرفی و پوشش دادن نقاط کور ماهواره‌ای برای فعالیت‌های جاسوسی یا مخابراتی اشاره کرد؛ که دسته‌بندی سامانه‌های پهپادی به شرح ذیل است:

(۱) ریز پهپادها: ریز پهپادها به لحاظ اندازه کوچک تا هواپیماهای مدلی با دهنه بال یک‌پا هستند.
 (۲) کوچک پهپاد: شامل پرنده‌های دست پرتاب و برخی دیگر از پهپادهای کوچک می‌شود که ممکن است برای پرتاب به پرتابگر نیاز داشته باشد.

(۳) پهپادهای تاکتیکی: پهپادی است که می‌تواند مأموریت هدف‌یابی و دیگر مأموریت‌های اطلاعاتی را به‌موقع و کامل برای یگان‌های رزمی در زمان نزدیک به واقعی انجام دهد.

(۴) پهپادهای دارای مداومت و ارتفاع پروازی بالا: نشانه اصلی پهپادهای بلندپرواز و مداومت پرواز

طولانی، پرواز در ارتفاع بسیار بالا بیش از ۶۵ هزارپا و مداومت پروازی زیاد از چند روز تا چند ماه است (معمار زاده، ۱۳۹۸).

گسترش یگان‌ها در منطقه مرزی شرق کشور

امنیت موهبتی الهی است و حفظ آن از وظایف بشری است. فقط در جامعه‌ای امن، افراد جامعه می‌توانند از تمام نعمت‌ها و امکانات بهره‌جویند و در فضایی آرام و بدون ترس به حیات خود ادامه دهند. امروزه حفاظت و حراست از سرزمین در سراسر کره زمین برای تمام کشورها یک ارزش به حساب می‌آید. ایران که دست‌کم ۱۵ کشور آن را در بر گرفته‌اند بیشترین تعداد همسایگان را داراست و این امر حساسیت‌های سرزمینی و مرزی آن را افزایش داده است، به طوری که ناامنی آن‌ها نگرانی‌هایی را برای مرزنشینان و دولت مرکزی به وجود آورده است. شرق ایران به دلیل موقعیت خاص ژئوپلیتیک و مرکزیت تمدن آسیا در اکثر مناطق تاریخی چهارراه حوادث و ناامنی بوده است و همچنین شهرهای شرق ایران با نزدیک به مرزهای ملی و قومی هرگز در امنیت کامل نبوده و ناامنی و تهدید به طور آشکار و پنهان از عوارض و ویژگی‌های ثابت آن بوده است (معمار زاده، ۱۳۹۸). مرز استان‌های خراسان رضوی و جنوبی با افغانستان یکی از مرزهای حساس کشور است که به دلیل ویژگی راهبردی، ارتباط مستقیم با امنیت کشور دارد. هم‌جواری حدود ۷۰۰ کیلومتر با کشور افغانستان، همبستگی و پیوستگی‌های قومی و مذهبی جمعیت نوار مرز این استان با کشور افغانستان و کششی که در این رابطه نسبت به جمعیت آن‌سوی مرزها وجود دارد، اقدامات و فعالیت‌های طالبان در سابق و نیروهای آمریکایی در حال حاضر و سایر گروه‌ها و سازمان‌های نظامی - فرهنگی وابسته به دشمنان جهت برهم زدن آرامش و ایجاد ناامنی در کشور، وفور کشت مواد مخدر در افغانستان و انتقال آن به ایران با توجه به موقعیت ترانزیتی منطقه و عدم واپایش نقاط مرزی کشور افغانستان توسط دولت مربوطه و از طرفی حضور دشمنان و گروه‌های مختلف نظامی در آن کشور و نیز حضور مهاجران افغان در استان، این منطقه مرزی را در وضعیت خاصی قرار داده است (مؤمنی، ۱۳۹۵). نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران با توجه به دستورالعمل ستاد کل نیروهای مسلح مبنی بر تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور با توجه به وضعیت جدید منطقه و بر اساس نوع تهدیدات خارجی احتمالی و بهره‌گیری از تمامی اصول و مبانی تاکتیکی و تکنیکی جدید به‌ویژه در زمینه اجرای عملیات نامنظم و منظم در ابعاد گسترده به‌منظور تقویت بنیه‌های امنیتی مرزهای شرق

کشور تمام توان خود را به کار برده و در محورهای عملیاتی مورد تهدید، تمرینات تاکتیکی مربوطه را در کلیه رده‌ها با محوریت قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق، طرح‌ریزی و بر مبنای طرح‌های عملیاتی تدوین شده اجرا نموده است که قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در زمینه برقراری و تأمین امنیت مرزهای شرق کشور با استفاده از یگان‌های زیر امر و امکانات موجود خود سعی نموده با ایجاد شرایط جدید حافظ تأمین امنیت منطقه شرق کشور باشد. در این راستا قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق بایگان‌های تحت امر خود اقدام به پوشش مرزهای مشترک استان‌های خراسان رضوی و جنوبی با کشور افغانستان نموده است که با تحت کنترل عملیاتی گرفتن هنگ مرزبانی تایباد، هنگ مرزبانی گزیک و هنگ مرزبانی نهبندان نسبت به تأمین و مراقبت مرز و مبارزه با گروه‌های تکفیری - تارشگری اقدام می‌نماید. برای تقویت مراقبت از مرز در پاسگاه‌های مرزبانی یک دیده‌بان با تجهیزات کامل و دوربین 8×30 مستقر گردیده که این دیده‌بان ضمن مراقبت و واپایش مرز گزارش‌های دیده‌بانی خود را به صورت نوبه‌ای به مرکز مخابرات یگان مربوطه ارسال می‌کند. همچنین در معابر و مناطق خطرناک از دوربین‌های سداد که الکترونیکی بوده و برد بیشتری دارد و به شبکه یکپارچه مانیتورینگ وصل است، استفاده شده است، ضمن اینکه با پرواز پهپادهای موجود در منطقه که ماهانه به طور متوسط ۱۵ سورتی پرواز دارند در جهت مراقبت و کنترل مرز به منظور جلوگیری از نزدیک شدن افراد به مرزهای شرقی کشور استفاده مناسب به عمل می‌آید.

مقابله با گروه‌های تکفیری - تارشگری

یکی از جریان‌هایی که در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از تحولات خیزش عربی نقش بسزایی در سیاست‌های منطقه خاورمیانه ایفا کرده و هرروز بر دامنه گسترش نفوذ آن در منطقه افزوده می‌شود، جریان‌های تکفیری - تارشگری است. گروه‌های تکفیری - تارشگری گروه‌ها یا سازمان‌هایی هستند که عقاید سلفی - جهادی پیشه کرده و امروز در منطقه وسیعی از جهان اسلام حضور و به مبارزه می‌پردازند. به‌رغم شکست گروه‌های تکفیری و در رأس آنان گروه تروریستی داعش، در عراق و سوریه و پیروزی جبهه مقاومت، این احتمال وجود دارد که گروه‌های مذکور به‌عنوان ایادی استکبار جهانی با تشکیلاتی جدید در نقاطی دیگر از منطقه سر برآورند بنابراین

نباید از تهدید بالقوه آنان غافل شد و از آنجا که دامنه جنگ با این گروه‌ها به مرز کشور ما هم کشیده شده بود و مکرراً اشغال سرزمین جمهوری اسلامی را در زمره اهداف خود اعلام کرده بودند بر ما است که با شناخت دقیق این گروه‌ها و آشنایی با شیوه‌های جنگیدن آن‌ها، راه هرگونه نفوذ را بر دشمنان بسته و آمادگی لازم را برای مقابله کسب نماییم.

اجرای کمین

یکی از راه‌های برقراری تأمین امنیت در منطقه و مبارزه با گروه‌های تکفیری- تارشگری، ایجاد کمینگاه در مناطق حساس و استراتژیک و گلوگاه‌ها است؛ که این می‌تواند از ورود و خروج افراد به صورت غیرقانونی جلوگیری به عمل آورد. کمین یک عمل آفندی است که از یک وضعیت پدافندی هدایت می‌شود و یکی از قدیمی‌ترین و مؤثرترین انواع عملیات نظامی است. کمین، یکی از مناسب‌ترین تاکتیک‌های رزمی علیه نیروهای رزمی منطقه و غیر منطقه است. با توجه به نتایج حاصل از کمین، چه در جنگ‌های داخلی و شهرها و چه در میداین رزم، کمین از جمله آموزش‌هایی است که از دیدگاه نظامی مهم تلقی می‌شود و به سادگی نمی‌توان از آن گذشت. کمین موفقیت‌آمیز با انتخاب محل و مواضع مناسب، رعایت استتار و اختفاء و اصل غافلگیری و به کارگیری افراد آموزش دیده و باتجربه حاصل می‌شود. کمین تاکتیکی ویژه و مفید است زیرا نیروی برگزیده کوچکی است با جنگ‌افزارها و تجهیزات محدود که می‌تواند نیروهای مسلح بزرگ‌تر و بهتری را منهدم نماید. در واقع به وسیله انهدام و به خطر انداختن نیروهای دشمن از میزان اثر رزمی دشمن می‌کاهد. کمین برای مقاصد زیر انجام می‌گردد:

(۱) انهدام یا دستگیر کردن افراد و آماد

(۲) به تأخیر انداختن حرکت افراد و آماد

(۳) کانالیزه کردن دشمن به وسیله غیرقابل عبور کردن مسیرها

(۴) کسب اخبار

(۵) وادار کردن دشمن به استفاده از توان رزمی خویش در عملیات تأمینی (رستمی، ۱۳۹۷: ۴۰-)

تازش هوایی

دوره جنگ‌های آینده، دوره‌ای است که در آن تکنیک و تاکتیک‌های اقتضایی، غیرتکراری، خلاقانه و بومی شده با محوریت نیروی انسانی ماهر، متعهد و بانگیزه معنوی نقش اساسی را خواهند داشت. اجرای عملیات سریع، قاطع و سرنوشت‌ساز با استفاده از تازش هوایی برگرفته از اصل غافلگیری و فریب تاکتیکی کلید اصلی موفقیت و دستیابی به اهداف صحنه نبرد است. با طراحی و اجرای مناسب، عملیات تازش هوایی، یگان‌های اجراکننده می‌توانند سرعت عمل را افزایش داده و با استفاده از معابر وصولی هوایی یک نیروی ضربت را با توان رزمی مناسب از محل‌هایی که دشمن فکر آن را نمی‌کند وارد عمل نموده و سامانه فرماندهی و ارتباط و مخابرات، پشتیبانی آتش و تأسیسات لجستیکی دشمن را مختل و برهم زنند و درنهایت موجبات شکست دشمن را فراهم سازند (جمالی، ۱۳۹۹: ۲).

✓ مشخصات عملیات هوایی: عملیات تازش هوایی دارای مشخصه‌هایی است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) غافلگیری

(۲) انعطاف‌پذیری

(۳) قابلیت مانور

(۴) زمان‌بندی

(۵) سرعت اجرای عملیات.

✓ کاربرد عملیات تازش هوایی

عملیات تازش هوایی در مناطقی اجرا می‌شود که نیروهای پدافندی دشمن در آنجا ضعیف هستند؛ اما در صورتی که مناطق پدافندی آرایش یافته دشمن توسط بمباران هوایی و یا آتش شدید توپخانه صحرائی خنثی شوند، اجرای عملیات تازش هوایی در آن مناطق ممکن می‌شود. برقراری و حفظ ارتباط به علت سرعت اجرای عملیات تازش هوایی و انجام واکنش سریع در مقابل وضعیت‌های در حال توسعه از نیازمندی‌های عملیات تازش هوایی است (جمالی، ۱۳۹۹: ۱۶).

✓ قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق جهت اجرای عملیات تازش هوایی بر علیه نیروهای تکفیری- تارشگری با هماهنگی نیروی زمینی و هوانیروز نزا، مأموریت جابجایی کارکنان یگان‌ها را با توجه به منطقه عملیات جهت اجرای عملیات رزمی به پایگاه‌های هوانیروز واگذار کرده که در این راستا جهت اجرای سریع عملیات‌ها تعدادی بالغرد ۲۱۴ و بالغرد کبرا در پادگان تربت‌جام و بیرجند مستقر شده‌اند و در این مدت طی ۴ مرحله عملیات تازش هوایی در منطقه شرق کشور توسط یگان‌های در خط و هوانیروز اجرا گردیده است.

مواضع سد کننده

سرزمین ایران با وجود منابع فراوان و ذخایر غنی همواره مورد طمع متجاوزین و مستکبرین قرار دارد، از طرفی زمین‌های کوهستانی و ذو عارضه به‌ویژه در مناطق مرزی، شرایطی طبیعی و خدادادی خوبی را برای دفاع نظامی فراهم آورده است.

✓ تعریف مواضع سد کننده: مواضع سد کننده موضعی هستند که به‌منظور جلوگیری از دست یافتن دشمن به منطقه معین یا جلوگیری از ادامه پیشروی او به یک سمت معین آرایش می‌یابد. در حرکات به عقب به این مواضع پوشش اطلاق می‌شود. مواضع سد کننده معمولاً در زمینی پیش‌بینی می‌شود که بهترین میدان دید و تیر را نسبت به معابر پیشروی دارد. برنامه‌ریزی برای مواضع سد کننده برای دو رده پایین‌تر تعیین می‌شود. سپاه تا رده گردان مواضع سد کننده را تعیین می‌نماید. مواضع سد کننده به ترتیب اهمیت عملیاتی تهیه و اشغال می‌شوند، ولی از جلو به عقب و از چپ به راست شماره‌گذاری می‌شود. مواضع سد کننده به ۴ دلیل تهیه می‌شود:

(۱) سد رخنه

(۲) عمق دادن به پدافند

(۳) حفظ یک جناح در صورتی که توسط دشمن تهدید شود.

(۴) حفظ عوارض حساس در داخل و عمق منطقه (ملکی، ۱۳۹۶: ۵۳).

✓ یگان‌های نیروی زمینی چنین تاکتیکی را با توجه به عمق مواضع سد کننده (۳۰۰ کیلومتر) و ارتباط منطقی که باید با یکدیگر داشته باشند، لزوماً مواضع سد کننده را با استفاده از موانع طبیعی و ترکیب آن با موانع مصنوعی و موضع دفاعی اتخاذ می‌کند، شایسته است عمده قوای خود را

در پشت این مواضع و تنگه‌ها و معابر نگه دارد و برای پوشاندن فاصله مرز یا دشمن تا این مواضع از نیروهای تأمینی استفاده نماید. دیگر نباید عمده قوای خود را در پشت خاکریزها، در خط تماس و یا خط مرزی نگه دارد زیرا با این ترتیب به علت نداشتن عمده قوای آزاد قدرت خود را برای آفند و پدافند ضعیف و توان طراحی و اجرای عملیات‌های بزرگ را از خود سلب می‌نماید (ملکی، ۱۳۹۶: ۵۵)

پیشینه پژوهش

بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد، تاکنون پژوهشی با این عنوان صورت نگرفته است اما برخی از پژوهش‌هایی که به موضوع تحقیق ارتباط بیشتری دارند به شرح جدول ذیل است:

جدول (۱) پیشینه تحقیقات انجام‌شده (گمنام، ۱۴۰۰)

عنوان	اهداف	روش‌شناسی‌ها	نتایج
بررسی عملکرد قرارگاه عملیاتی غرب در تأمین امنیت منطقه غرب کشور	۱- اعزام گشتی‌های کمین ۲- اعزام گشتی موتور ۳- میزان گسترش یگان‌ها	توصیفی / دلفی نظامی / آمیخته	۱- یگان‌ها با اعزام به کمین و انجام گشتی‌های موتوری توانسته‌اند ضمن دستگیری افراد متجاوز با وسایل قاچاق، تأمین امنیت منطقه واکذارشده را به‌خوبی برقرار نمایند. ۲- قرارگاه با به‌کارگیری ۳ تیپ در عرض ۲۵۰ کیلومتر و واکذاری ۲۵ کیلومتر به هر گردان توانسته گسترش یگان‌ها را به‌خوبی در تأمین امنیت مرز برقرار نماید.
ارتقاء امنیت منطقه جنوب‌شرقی کشور با کمک مؤلفه‌های توسعه و پدافند داخلی	۱- بهره‌گیری از شاخص نظامی ۲- بهره‌وری بهینه از منابع و صنایع منطقه	توصیفی / دلفی امنیتی / آمیخته	۱- ارتقاء امنیت در منطقه جنوب‌شرقی کشور با بهره‌گیری از شاخص نظامی توسعه و پدافند داخلی بایستی بر پایه عوامل بازدارنده بسیج مردمی و استفاده از توان آن، حضور قدرتمند و مستمر نظامی در منطقه به‌خصوص در تنگه هرمز و دریای عمان، افزایش قابلیت مقابله‌ای نیروهای نظامی در برابر

نتایج	روش‌شناسی‌ها	اهداف	عنوان
<p>تهدیدات احتمالی منطقه‌ای و استفاده از نیروی متعهد و آماده نظامی قابلیت تحقق پیدا کردن است.</p> <p>۲- ارتقاء امنیت در منطقه جنوب شرقی کشور با بهره‌گیری از شاخص اقتصادی توسعه و پدافند داخلی با تأکید بر توسعه زیرساخت‌ها، بهره‌وری بهینه از منابع و صنایع منطقه، ارتقاء سطح اشتغال جوانان منطقه قابلیت تحقق پیدا کردن است.</p>			
<p>۱- کوهستانی بودن بیشتر مناطق شمال شرق و کاربرد بهتر یگان‌های متحرک هجومی در این مناطق بهترین گزینه و در مراتب بعدی پیاده مکانیزه، پیاده هوایرد و زرهی باید در بازطراحی آمایش دفاعی منطقه شمال شرق نزاجا لحاظ گردد.</p> <p>۲- اولویت استقرار یگان‌ها در محورهای اصلی و پوشش محورهای فرعی است.</p> <p>۳- تیپ‌ها با برش تاکتیکی مناسب و استعداد نزدیک به سقف سازمانی بایستی به صورت گروهانی و گروه توپخانه در محلی نزدیک منطقه مسئولیت جهت هجوم به محورهای مواصلاقی عقبه نیروهای تکفیری با آتش توپخانه مستقر شوند.</p>	<p>توصیفی / دلفی نظامی / آمیخته</p>	<p>۱- به‌کارگیری ترکیب یگان‌ها در مرز</p> <p>۲- مکان‌نمایی جهت یگان‌های مرز</p>	<p>بازطراحی آمایش دفاعی سرزمینی منطقه شمال شرق برای مقابله با تهدیدهای نوپدید</p>

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

الف) تجزیه و تحلیل کیفی

به‌طور کلی در ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در تأمین امنیت نظامی مرزهای شرقی کشور با بررسی مطالعه منابع و نتایج حاصله از مصاحبه موارد زیر احصاء شده است:

۱) در حوزه مراقبت از مرز، با توجه به دلایلی نظیر موقعیت ویژه ژئوپلیتیکی و مرکزیت تمدن آسیایی، حضور و فعالیت‌های طالبان و نیروهای آمریکایی و دیگر گروه‌های نظامی، همواره شرق کشور در معرض ناامنی و اهمیت زیادی برای ایران داشته است. بر همین اساس قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق با بهره‌گیری از یگان‌های موجود به‌منظور حفاظت از این مناطق مرزی با تجهیزات کامل در پاسگاه و مناطق مرزی مستقر شده است تا ضمن مراقبت مرز از تأسیسات مرزی محافظت نماید. علی‌رغم فعالیت‌های متعددی که قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در این بستر صورت داده است شواهد، گویای عدم تناسب استعدادهای نظامی و عرض مناطق مرزی شرق کشور بوده است. به تعبیری دیگر، طولانی بودن مرزهای شرقی و همسو با آن کمبود نیروها و امکانات نظامی به سبب گستردگی بیش از حد نیروها در این منطقه منجر به عدم پوشش کافی کل منطقه تحت مسئولیت گردیده که این امر در کیفیت مرزبانی و مراقبت از مرزها به شکل منفی اثرگذار است. با این وجود، به‌منظور پوشش دهی این ضعف آشکار، یگان‌های قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا، امکانات و تجهیزات الکترونیک و هوشمند مانند دوربین سداد و سنسور مرزبان ۱ را پای کار آورده تا ضمن جبران کمبود منابع نیروی انسانی به علت وسعت و گستردگی طول نوار مرز، با استفاده از این تجهیزات بتواند کنترل و مراقبت مرز را به‌خوبی و با دقت بیشتری انجام دهد، همچنین در این راستا از اتاق‌های پایش و مانیتورینگ شبانه‌روزی و استقرار دیده‌بان در مناطق مرزی حساس و پاسگاه‌های مهم در نوار مرزی شرق کشور و با بهره‌گیری از نظام‌های دیده‌بانی یکپارچه و تأمین و تجهیز مناطق مرزی به دیده‌بان‌های خبره، توانا و ماهر تلاش نموده‌اند کیفیت مراقبت از مرز را ارتقاء بخشند.

۲) در مسیر مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشرگی اقدامات متعددی از جمله تازش هوایی با بهره‌گیری از یگان‌های بالگردی و پهپادی، ایجاد مواضع سد کننده، اجرای کمین و افزایش

گشتی‌ها و رصد کردن فعالیت این گروه‌ها در خارج از مرزهای کشور، توسط یگان‌های قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق کشور انجام شده است. ایجاد کمین در مناطق حساس و راهبردی با به‌کارگیری افراد آموزش‌دیده و باتجربه تاکتیکی مناسب و مفید برای کاهش قدرت رزمی و به ستوه درآمدن گروه‌های تکفیری- تارشگری بوده که توسط یگان‌های مستقر در مرز شرقی انجام می‌شود. در خصوص بهره‌گیری از یگان‌های بالگردی جهت اجرای عملیات، ضمن تشکیل تیم‌های آتش سبک نسبت به استقرار افسر رابط هوانیروز در هر تیپ به‌منظور برقراری ارتباط و هماهنگی برای اجرای عملیات‌های تاکتیکی اقدام شده است که این موارد به همراه عملیات تازش هوایی که با بهره‌گیری از یگان‌های پهپادی انجام گرفته است منجر به افزایش توان قرارگاه در مقابله با حرکات گروه‌های تکفیری- تارشگری در منطقه شرق و شمال شرق گردیده است. ایجاد مواضع سد کننده، به‌منظور جلوگیری از دستیابی دشمن به منطقه معین یا جلوگیری از ادامه پیشروی او به یک سمت معین، از اهمیت زیادی برخوردار است که در این راستا کلیه یگان‌های قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در مقابله بانفوذ گروه‌های تکفیری- تارشگری و با توجه به اهمیت و حساسیت محورهای نفوذی اصلی و فرعی نسبت به تهیه و ایجاد ۳ تا ۵ موضع در هر ۳۰ کیلومتر با استفاده از موانع طبیعی و ترکیب آن با موانع مصنوعی، در چپ و راست هر محور نفوذی به طوری که این مواضع ارتباط باید با یکدیگر داشته باشند، اقدام نموده‌اند.

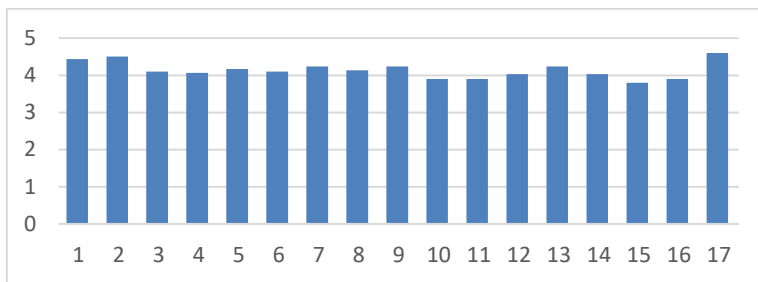
(ب) تجزیه و تحلیل کمی

در این پژوهش به‌منظور دستیابی به اهداف تحقیق و آزمون فرضیه، پرسشنامه‌ای متشکل از ۱۷ سؤال به‌علاوه ۳ سؤال شناسایی توسط محقق بر اساس منابع، اسناد و مدارک و مصاحبه با خبرگان طراحی و پس از مشاوره با استاد راهنما، پرسش‌نامه‌ها به متخصصین خبره که دارای سنوات خدمتی، سوابق مدیریتی و فرماندهی، مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی به بالاتر و از تجربه بالایی برخوردارند ارائه که پس از دریافت پاسخ‌ها نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول شماره (۲) جمع‌بندی سؤالات مربوط به فرضیه

R	گویه‌ها	فرضیه ۱	فرضیه ۲	فرضیه ۳	فرضیه ۴	فرضیه ۵	S	\bar{X}	c.v
۱	اعزام گشتی و کمین	۴	۳	۱	۱	۱	۱,۰۴	۴,۴۳۳	۰,۲۳۵
۲	استقرار در گلوگاه‌ها	۴	۲	۱	۱	۱	۱,۰۰۹	۴,۵	۰,۲۳۴
۳	اجرای گشتی موتوری	۴	۳	۳	۲	۲	۱,۳۲۲	۴,۱	۰,۳۲۲
۴	احداث موضع سد کننده	۵	۳	۳	۲	۲	۱,۳۱۱	۴,۰۶۷	۰,۳۲۲
۵	نمایش نیرو	۱۰	۶	۱	۰	۰	۰,۸۷۴	۴,۱۶۷	۰,۲۱۰
۶	کمین در نقاط حساس	۵	۶	۲	۱	۱	۱,۱۵۵	۴,۱	۰,۲۸۲
۷	استفاده دوربین حرارتی	۱۲	۴	۱	۰	۰	۰,۸۱۷	۴,۲۳۳	۰,۱۹۳
۸	ردیابی و رد زنی	۵	۷	۱	۱	۱	۱,۱۰۶	۴,۱۳۳	۰,۲۶۸
۹	دوربین‌های مادون قرمز	۱۲	۴	۱	۰	۰	۰,۸۱۷	۴,۲۳۳	۰,۱۹۳
۱۰	گسترش مناسب یگان	۸	۴	۴	۲	۲	۱,۲۹۷	۳,۹	۰,۳۴۱
۱۱	سامانه موقعیت‌یاب	۸	۴	۳	۲	۲	۱,۲۶۹	۳,۹	۰,۳۲۵
۱۲	استفاده از پهپاد	۶	۳	۳	۲	۲	۱,۲۹۹	۴,۰۳۳	۰,۳۲۲
۱۳	سنجنده‌های فضایی	۱۲	۴	۱	۰	۰	۰,۸۱۷	۴,۲۳۳	۰,۱۹۳
۱۴	استفاده از رادار رازیت	۶	۳	۳	۲	۲	۱,۲۹۹	۴,۰۳۳	۰,۳۲۲

۰,۳۵۵	۳,۸	۱,۳۴۹	۱	۷	۳	۵	۱۴	شنود رادیویی	۱	۵
۰,۳۲۵	۳,۹	۱,۲۶۹	۲	۳	۴	۸	۱۳	سنسورهای هوشمند	۱	۶
۰,۱۳۵	۴,۶	۰,۶۲۱	۰	۰	۲	۸	۲۰	اعزام دیدبان به پاسگاه	۱	۷
۰,۲۶	۴,۱۳	۱,۰۹	۱,۱	۲,۲	۳,۸	۷,۱	۱۵,	-----	-----	-----
			۱	۳	۲	۷	۶			

نمودار شماره (۱) میانگین مقایسه‌ای کل شاخص‌های ارزیابی عملکرد قرارگاه

تفسیر

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها در خصوص عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر، مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری و مراقبت مرز، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور بر اساس مقیاس خیلی خوب تا خیلی ضعیف نشان‌دهنده این است که شاخص‌های موردبررسی در این زمینه، شاخص «مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری» با میزان ۹۴ درصد در سطح خیلی خوب و خوب و میانگین ۴/۶ در رتبه اول و شاخص «مراقبت مرز» با میزان ۷۶ درصد در سطح خیلی خوب و خوب و میانگین ۴/۵ در رتبه دوم قرار دارد.

ب) تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه پژوهش

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده و معنادار بودن رابطه بین متغیر حوزه نظامی و عملکرد قرارگاه منطقه‌ای در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور و تأیید وجود نوعی همخوانی بین آن‌ها از روش آزمون کای مربع (مجذور خی) و برابر بودن فراوانی‌ها استفاده شده است.

گام اول: تدوین فرضیه

H₀: " احتمالاً عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر؛ مقابله با گروه‌های تکفیری - تارشگری و مراقبت مرز، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور مطلوب نبوده است."

H₁: " احتمالاً عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر؛ مقابله

با گروه‌های تکفیری - تارشگری و مراقبت مرز، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور مطلوب بوده

است."

گام دوم: محاسبه آماره آزمون

آماره آزمون با استفاده از رابطه و جدول زیر محاسبه می‌گردد.

$\frac{(Fe - Fo)^2}{Fe}$	$(Fe - Fo)^2$	Fo - Fe	Fe	Fo	رتبه	R
۱۳,۶۷	۸۲,۰۵	۹,۰۶	۶	۱۵,۰۵۸	خیلی خوب	۱
۰,۰۶	۰,۳۵	-۰,۵۹	۶	۵,۴۱۱	خوب	۲
۰,۳۶	۲,۱۶	-۱,۴۷	۶	۴,۵۲۹	متوسط	۳
۱,۲۷	۷,۶۵	-۲,۷۷	۶	۳,۲۳۵	ضعیف	۴
۲,۹۹	۱۷,۹۴	-۴,۲۴	۶	۱,۷۶۴	خیلی ضعیف	۵
۱۸,۳۵۸	-	-	۳۰	۳۰	جمع	

جدول شماره (۳) محاسبات آزمون کای مربع مرتبط با متغیر حوزه نظامی و عملکرد قرارگاه

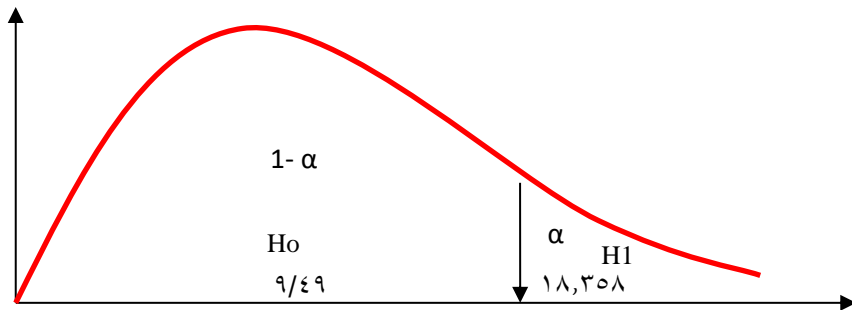
$$2\chi^2 = \sum \frac{(Fe - Fo)^2}{Fe} = 18,358$$

گام سوم: محاسبه آماره بحران (جدولی)

$$\chi^2_{\alpha, df} = \chi^2_{0.05, 4} = 9.49$$

$$df = r - 1 = 5 - 1 = 4$$

گام چهارم: قضاوت (تصمیم‌گیری)

نمودار شماره (۲) آزمون استقلال متغیر حوزه نظامی و عملکرد قرارگاه

برابر نمودار شماره ۲ چون مقدار آماره آزمون از مقدار آماره بحرانی بزرگ‌تر است؛ بنابراین آماره آزمون در ناحیه H_1 قرار می‌گیرد؛ در نتیجه فرضیه H_1 پذیرفته شده و فرضیه H_0 رد می‌شود. به عبارت دیگر: با سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان اذعان داشت که عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر، مراقبت مرز و مقابله با گروه‌های تکفیری-تارشرقی، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور از سطح خوبی برخوردار بوده است.

نتیجه‌گیری

این تحقیق به منظور ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور جمهوری اسلامی ایران، انجام شده است و هدف فرعی مورد بررسی نیز، ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در حوزه نظامی را مورد توجه قرار داده است. به منظور ارزیابی عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق در تأمین امنیت مرزهای

شرقی کشور، عملکرد یگان‌های قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق مستقر در نوار مرز در راستای اجرای مأموریت‌های نظامی محوله، تجهیزات واگذاری و کارایی آن‌ها، مورد بررسی و سپس نظرات خبرگان و متخصصان فنی در زمینه‌ی متغیرهای تحقیق به‌وسیله مصاحبه کتبی، گردآوری شده است. اطلاعات گردآوری شده مورد تجزیه و تحلیل کیفی قرار گرفته و سپس بر اساس نتایج به دست آمده پرسشنامه تدوین که پس از طی مراحل اعتبار یابی و روایی، جهت پاسخگویی برای گروه نمونه ارسال و پس از جمع‌آوری با نرم‌افزار آماری اس. پی. اس. اس مورد تجزیه و تحلیل کمی (توصیفی) قرار گرفته که در جمع‌بندی کلی، نتایج نهایی بر اساس اهداف و سؤالات تحقیق به شرح زیر استخراج گردیده است.

نتایج به دست آمده نشان‌دهنده این است که قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاچا در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور در حوزه نظامی اقداماتی به شرح زیر انجام داده است:

الف) در جهت مراقبت از مرز

- ۱- استقرار ۳ تیپ متحرک هجومی از قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق با تجهیزات کامل در طول نوار مرزی شرق کشور به منظور برقراری تأمین در مرزهای شرقی کشور.
- ۲- به‌کارگیری کارکنان آموزش دیده و باتجربه در پاسگاه‌های مهم در نوار مرزی شرق کشور به‌عنوان دیده‌بان جهت پایش و مراقبت مرز.
- ۳- استفاده از امکانات و تجهیزات الکترونیک و هوشمند مانند دوربین سداد و سنسور مرزبان ۱ و اتاق‌های پایش و مانیتورینگ شبانه‌روزی در مناطق مرزی حساس برای مراقبت و کنترل از مرز.
- ۴- استفاده از دوربین‌های حرارتی برای کشف و شناسایی افراد و تجهیزات دشمن در شرایط نامساعد جوی.

ب) در جهت جلوگیری از ورود گروه‌های تکفیری - تارشگری به داخل مرزهای کشور

- ۱- اجرای عملیات تازش هوایی با بهره‌گیری از تیم‌های آتش سبک بالگردهای هوانیروز در مواقع حساس و ضروری جهت انهدام گروه‌های تکفیری - تارشگری در آنسوی مرز طی ۴ مرحله.

۲- استفاده گسترده و همه‌جانبه از پهپادهای موجود در قرارگاه و یگان‌های تحت امر و به‌طور متوسط انجام ۱۵ سورتی پرواز به‌صورت ماهانه با توجه به شرایط موجود منطقه جهت کشف و شناسایی موقعیت گروه‌های تکفیری- تارشگری در آن‌سوی مرز.

۳- ایجاد ۳ تا ۵ مواضع سد کننده در هر ۳۰ کیلومتر توسط یگان‌های قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق مستقر در مرز در محورهای نفوذی جهت کنترل و جلوگیری از نفوذ گروه‌های تکفیری- تارشگری به یک منطقه معین یا جلوگیری از ادامه پیشروی آن‌ها به یک سمت معین.

۴- اجرای ۳ تا ۷ کمین متغیر در مناطق حساس و استراتژیک و گلوگاه‌ها در طول نوار مرز جهت جلوگیری از ورود و خروج افراد به‌صورت غیرقانونی.

به‌طورکلی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها در خصوص عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، با اقداماتی نظیر، مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری و مراقبت مرز، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور بر اساس مقیاس خیلی خوب تا خیلی ضعیف نشان‌دهنده این است که شاخص‌های موردبررسی در این زمینه، شاخص «مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری» با میزان ۹۴ درصد در سطح خیلی خوب و خوب و میانگین ۴/۶ در رتبه اول و شاخص «مراقبت مرز» با میزان ۷۶ درصد در سطح خیلی خوب و خوب و میانگین ۴/۵ در رتبه دوم قرار دارد. همچنین نتیجه آزمون فرضیه اول مبین این است که از تعداد ۳۰ نفر از پاسخ‌دهندگان، ۸۵٪ افراد جامعه نمونه به میزان خیلی خوب و خوب معتقدند که عملکرد قرارگاه منطقه‌ای شمال شرق نزاجا در حوزه نظامی، در تأمین امنیت مرزهای شرقی کشور با توجه به مؤلفه‌های مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری و مراقبت مرز مطلوب بوده است.

پیشنهادها

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌گردد:

۱) معاونت تربیت و آموزش نزاجا با توجه به وضعیت موجود حاکم در کشور همسایه و افزایش تردد متجاوزین مرزی، نسبت به برگزاری دوره‌های رزم در شرایط ویژه و مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشگری جهت کارکنان پایور یگان‌های مستقر در مرز اقدام نماید.

۲) معاونت عملیات نزاجا با توجه به گستردگی و طولانی بودن مرز، یگان‌های مستقر در مرز را افزایش دهد تا بتوانند مراقبت و کنترل از مرز در جهت تأمین آن داشته باشند در ضمن با هماهنگی معاونت اطلاعات نزاجا نسبت به شناسایی آن‌سوی مرز تا عمق ۷۰ کیلومتری برای فرماندهان تا رده تیپ، گردان و گروهان و دسته که جزء مأموریت مرزی نزاجا نیز است اقدامات لازم و بایسته انجام پذیرد.

۳) معاونت فاوا نزاجا در خصوص واگذاری دوربین‌های حرارتی به یگان‌های مستقر در مرز جهت کنترل و مراقبت بیشتر نوار مرزی اقدامات لازم را از طریق مبادی ذی‌ربط انجام دهد.

قدردانی

از خبرگان توانمندی که در طول پژوهش، دانش خویش را سخاوتمندانه در اختیار محققان این پژوهش قرار دادند و استواری پژوهش حاضر بر مشارکت و دانش این بزرگواران قرار گرفته است بسیار سپاسگزاریم.

منابع

- اخباری محمد. (۱۳۸۹). *جغرافیای مرز با تأکید بر مرزهای ایران*، چاپ دوم، تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- افروشه رحمان. (۱۳۹۵). *ارزیابی عملکرد مفاهیم و دیدگاه‌ها*، چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت. برلین آلمان.
- جمالی احمد مهدی. حسن‌پور مهدی. (۱۳۹۹). *طرح‌ریزی و اجرای عملیات متحرک هوایی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات دافوس آجا.
- حاجی‌زاده یدالله. (۱۳۹۶). *کسب امنیت ملی از منظر امام علی (ع) با تأکید بر نقش و کارکرد نیروهای نظامی*، فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، ۲(۶): ۷۶-۹۸.
- ده‌مرده معصومه. (۱۳۹۵). *بررسی و تحلیل چالش‌های سیاسی-امنیتی مرزها*، چاپ یکم، مشهد: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی مشهد.

- ذوالفقاری حسین. (۱۳۹۶). تأثیر فناوری‌های نوین در ارتقای امنیت مرزها، نشریه علوم و فنون مرزی، ۳ (۳): ۱۰۲-۱۳۲.
- رستمی فرامرز. (۱۳۹۷). روش‌ها و تجهیزات کنترل مرز، چاپ یکم، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی ناجا.
- زحمتی مهدی، (۱۳۹۹). بازطراحی آمایش دفاعی سرزمینی منطقه شمال شرق برای مقابله با تهدیدهای نوپدید. دانشکده فرماندهی و ستاد، دافوس آجا.
- عزتی عزت اله. (۱۳۹۹). جغرافیای نظامی نوین ایران. چاپ دوم. تهران. انتشارات دافوس آجا.
- عمید حسن. (۱۳۶۲). فرهنگ فارسی عمید. چاپ یکم. تهران. انتشارات امیرکبیر.
- قاسمی مجید. (۱۳۹۵). عملیات کلاسیک تیپ مستقل زرهی نزاچا در مقابله با گروه‌های تکفیری- تارشرگی. فصلنامه علوم و فنون نظامی. ۱۰: ۶۴.
- گمنام امیر. (۱۴۰۰). ارزیابی عملکرد نیروی زمینی در تأمین امنیت مرزهای کشور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دفاعی. دانشکده فرماندهی و ستاد، دافوس آجا.
- معصومی رؤیا. (۱۳۹۶). نقش انسداد مرزی در قاچاق، دوماهنامه پژوهشی- تحلیلی اقتصاد پنهان. ۱۰ (۲۶): ۸۵-۶۷.
- معمار زاده ناصر. (۱۳۹۸). نقش تکنولوژی در تأمین امنیت مرزها، فصلنامه انتظامی استان سیستان و بلوچستان. ۱۰ (۳۰): ۵۸-۳۹.
- ملکی مراد. (۱۳۹۶). طرح‌ریزی و عملیات مهندسی، چاپ دوم، بروجرد. انتشارات مهن بروجرد.
- مؤمنی مهدی. (۱۳۹۵). تدوین راهبردهای آمایش مناطق مرزی. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. ۲۹ (۳): ۱۱۴.
- نوربخش سید محمد. (۱۳۹۸). ارزیابی عملکرد امور تأمینی حوزه فرماندهی وزارت دفاع. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دفاعی. دانشکده فرماندهی و ستاد. دافوس آجا.